

Безгубенко Л. М. Фінансова наукова школа ТАНГ: сторінки історії та сьогодення / Л. М. Безгубенко, В. Г. Дем'янишин // Вісник ТАНГ, 2004. – № 6. – С. 9-16.

Людмила БЕЗГУБЕНКО, Василь ДЕМ'ЯНИШИН

ФІНАНСОВА НАУКОВА ШКОЛА ТАНГ: СТОРІНКИ ІСТОРІЇ ТА СЬОГОДЕННЯ

Зародження та розвиток фінансової наукової школи в Західному регіоні України в значній мірі визначились формуванням професорсько-викладацького складу кафедри, створенням атмосфери творчого пошуку, як передумови до поліпшення його структури.

У перші два навчальні роки (1966/1967 та 1967/1968) в небагаточисельному викладацькому складі відділення, а далі факультету КІНГ викладачів фінансових дисциплін не було. У наступному 1968/1969 навчальному році викладання фінансових дисциплін для студентів – фінансистів першого набору здійснювали: викладач Івасів Б. С. та на умовах сумісництва практичні працівники місцевих фінансових органів, серед них Василик О. Д. (згодом – аспірант КІНГ, а за роки незалежності – Заслужений діяч науки і техніки України, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, радник Президента України з фінансових питань, головний редактор журналу "Фінанси України", ректор Українського державного університету економіки і фінансів).

На час створення у 1969 році кафедри фінансових дисциплін КІНГ її професорсько-викладацький склад налічував 9 осіб, у тому числі 3 кандидати наук (Пекун О. Г., Вихрущ В. П., Гаглазов В. М.); та був сформований за рахунок запрошених кандидатів економічних наук і випускників аспірантури Московського фінансового інституту, Одеського інституту народного господарства та залучених на умовах сумісництва практичних працівників фінансових органів.

У 1971 році (на час створення на базі Тернопільського факультету КІНГ – Тернопільського фінансово-економічного інституту) професорсько-викладацький склад кафедри фінансових дисциплін налічував 13 осіб, у тому числі 8 кандидатів наук (Пекун О. Г., Гаглазов В. М., Вихрущ В. П., Предко М. Н., Гнатів В. О., Андрущенко В. Л., Тиркало Р. І., Студений І. М.), структура кафедри лише за два роки була суттєво поліпшена, а Вихрущ В. П. став першим деканом фінансово-економічного факультету ТФЕІ.

З 1972 року професорсько-викладацький склад кафедри почав поповнюватись за рахунок її власних випускників, згідно з розподілом Міністерства освіти України асистентами кафедри фінансів стали в 1972–1975 роках – Клапків М. С., Фліссак А. А., Безгубенко Л. М., Сивульський М. І., Чернега В. С., Дем'янишин В. Г., Юрій С. І., Ткачук В. О., Гуцал І. С.

Після практичної роботи у фінансових органах, на підприємствах і в установах на науково-педагогічну роботу на кафедру фінансів рідного вузу прийшли в різні

роки її колишні випускники Бескид Й. М., Чорний М. П., Даниленко Т. П., Кубишина Л. С., Теребус О. М., Мартинюк В. Ф. Після закінчення ТФЕІ одержали рекомендацію ДЕК, були направлені в аспірантуру столичних вузів Зятковський І. В., Огонь Ц. Г., Олексієнко Л. М. та після її закінчення поповнили науково-педагогічний колектив рідної кафедри.

У 1987 році на час перейменування ТФЕІ у Тернопільський інститут народного господарства професорсько-викладацький склад кафедри фінансів вже налічував 18 осіб, у тому числі 1 доктор наук, 10 кандидатів економічних наук, доцентів та 7 викладачів. На час створення ТАНГ в 1994 році професорсько-викладацький склад кафедри чисельно зріс і складав 25 осіб, з них: 14 кандидатів економічних наук, 6 старших викладачів та 5 викладачів, асистентів.

У 2004/2005 навчальному році на кафедрі фінансів працюють 3 професори, доктори наук: Юрій С. І. – ректор Академії, завідувач кафедри, Заслужений діяч науки і техніки, дійсний член Академії економічних наук України, д. е. н., професор; Андрущенко В. Л., д. е. н., професор; Канищенко Л. О., к. е. н., професор, академік Академії педагогічних наук (перший ректор ТФЕІ); 9 доцентів, кандидатів наук: Безгубенко Л. М., Бескид Й. М., Дем'янишин В. Г., Кізіма Т. О., Лолушняк Г. С., Парижак Н. В., Стецько М. В., Шаварина М. П., Мартинюк В. Ф.; 5 старших викладачів, кандидатів наук: Кравчук Н. Я., Дерлиця А. Ю., Стефанів І. Ф., Хавтур О. В., Дишкант О. В.

Без перебільшення можна сказати, що ефективність та відповідна результативність фінансової діяльності, надійність і стабільність фінансової системи держави залежать у значній мірі від професіоналізму і майстерності фінансистів. Формувати молоду наукову і ділову еліту України, консолідувати її зусилля в підтриманні позитивної динаміки розвитку державотворчих процесів, сприяти піднесенню іміджу України у світі, аналізувати її унікальні можливості і доводити конкурентні переваги вітчизняних підприємств, готувати професійних, інтелектуальних державних службовців та керівників установ і організацій – це надзвичайне покликання. Таку всесторонню кадрову підготовку спеціалістів може забезпечити високопрофесійний професорсько-викладацький склад, науковий потенціал якого постійно зростає. Великі сподівання у цій справі покладаються на аспірантів та докторантів кафедри фінансів, кількість яких з кожним роком зростає і дає підстави впевнено дивитись у майбутнє.

За час існування кафедри фінансів було підготовлено і захищено 4 докторських дисертації. Першим доктором економічних наук за напрямом 08.04.01 "Фінанси, грошовий обіг і кредит" став в 1978 році Олексієнко М. М. У 1996 році – Юрій С. І., який захистив докторську дисертацію "Спільне підприємство: фінансовий аспект розвитку" у Київському державному економічному університеті, у 2001 році – Андрущенко В. Л., "Сучасна фінансова думка Заходу" у Київському національному економічному університеті, у 2002 році – Кириленко О. П., "Місцеві бюджети в економічній системі України" у Київському національному університеті ім. Т. Г. Шевченка.

З 2004 року у ТАНГ відкрита докторантура за спеціальністю 08.04.01 "Фінанси, грошовий обіг і кредит", що свідчить про новий етап розвитку фінансових наукових

досліджень. Першим докторантом кафедри фінансів став її випускник 1971 року, кандидат економічних наук, доцент Зятковський І. В., його науковим консультантом призначили Заслуженого діяча науки і техніки України, доктора економічних наук, професора Юрія С. І., завідувача кафедри фінансів, її випускника 1975 року.

З 1971 року керівництво молодого на той час вузу Тернопільського фінансового економічного інституту обрало курс на формування професорсько-викладацького складу випускових кафедр за рахунок власних випускників та працівників. Цей процес був характерним і для підготовки кандидатів економічних наук за спеціальністю 08.04.01 "Фінанси, грошовий обіг і кредит". За період 1971–1987 роки ТФЕІ направив на навчання в аспірантуру інших вузів лише по кафедрі фінансів 22 випускників та працівника, з них 18 навчались з відривом від виробництва, 4 – без відриву від виробництва. Із загальної кількості направлених на навчання в аспірантуру фінансистів захищено 21 кандидатську дисертацію, що складає 95,5%. З 22 осіб 15 було направлено на навчання в аспірантуру Московського фінансового інституту, 5 – в аспірантуру Київського інституту народного господарства, 2 особи – в аспірантуру Всесоюзного заочного фінансово-економічного інституту. З 22 осіб, які навчались в аспірантурі інших вузів, 20 повернулись на роботу в рідний вуз, що складає приблизно 91%.

Незважаючи на суттєве поліпшення структури професорсько-викладацького складу кафедри фінансів, і за роки існування ТІНГ продовжувалась підготовка науково-педагогічних кадрів в аспірантурах інших вузів. Так, за період з 1987 по 1992 рік було направлено на навчання в аспірантуру інших вузів лише по кафедрі фінансів 5 випускників та працівників, з них захистили кандидатські дисертації 4, що складає 80%. Всі аспіранти повернулись на роботу в рідний вуз та працюють і в поточному 2004/2005 навчальному році, з них на кафедрі фінансів – 3 особи.

81,5% від загальної кількості осіб, що навчались в аспірантурі інших вузів, було направлено ТФЕІ, а 18,5% – за 7 років історії ТІНГ. Підготовка науковців – фінансистів здійснювалась трьома найбільш поважними в СРСР вузами за науковим напрямом "Фінанси, грошовий обіг і кредит", зокрема, за 13 років існування ТФЕІ-ТІНГ Московський фінансовий інститут підготував 18 кандидатів економічних наук; Київський інститут народного господарства забезпечив підготовку 5 кандидатів економічних наук; Всесоюзний заочний фінансово-економічний інститут підготував 3 кандидати економічних наук.

У 1989 році на кафедрі фінансів ТІНГ була відкрита аспірантура та розпочалась робота з підготовки науково-педагогічних кадрів в Тернополі. Наша аспірантура забезпечує підготовку науково-педагогічних працівників не лише для кафедр рідного вузу, але й для інших вищих навчальних закладів України (співвідношення складає: 66% та 34% здобувачів вченого ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю "Фінанси, грошовий обіг і кредит"). У структурі захищених кандидатських дисертацій по аспірантурі кафедри фінансів частка ТАНГ склала 55,6%, а частка інших вузів України – 44,4%. Фактично кафедра фінансів ТАНГ, починаючи з 1994 року, стала школою науково-педагогічних кадрів для всієї України.

Загалом з 1971 по 2004 рік на кафедрі фінансів було захищено 43 кандидатських дисертацій. Таким чином, робота викладачів кафедри з підвищення своєї кваліфікації була плідною.

Особливо активізувався процес захисту дисертацій після створення у 2003 році у ТАНГ спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій за спеціальністю 08.04.01 "Фінанси, грошовий обіг і кредит". 11 дисертацій на здобуття вченого ступеня кандидата економічних наук підготовлено під керівництвом професора Юрія С. І., та 6 – під керівництвом професора Андрущенка В. Л.

З перших років свого функціонування кафедра фінансів активно займалась науково-дослідною роботою, виконуючи комплексні науково-дослідні теми. Тільки за 25 років (з 1980 року) виконано 11 держбюджетних тем НДР, зокрема: "Фінансові методи підвищення ефективності виробництва і якості роботи"; "Удосконалення організації та підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємств місцевої промисловості"; "Фактори росту прибутку та рентабельності соціалістичних підприємств, методика виміру їх впливу"; "Розробка загальної системи контролю знань студентів економічних вузів"; "Удосконалення фінансових відносин в господарському механізмі розвинутого соціалізму"; "Комплексні удосконалення розподілу прибутку в промисловості"; "Питання удосконалення фінансово-кредитного механізму та посилення його впливу на підвищення ефективності виробництва і капітальних вкладень"; "Удосконалення фінансово-кредитних відносин і їх використання у підвищенні ефективності виробництва"; "Удосконалення фінансових відносин в умовах соціалістичної держави"; "Удосконалення фінансових відносин в умовах становлення економіки ринкового типу"; "Інвестиційний ринок в умовах реструктуризації та приватизації в економіках країн Середньої та Східної Європи".

На 2005–2010 роки заплановано розробку кафедральної комплексної держбюджетної науково-дослідної теми "Фінансова політика в стратегії соціально-економічного розвитку України".

Плідними були результати виконання кафедрою госпдоговірних НДР.

Так, тільки за період з 1978 по 1987 рік кафедра фінансів виконала 10 госпдоговірних тем, загальний обсяг яких склав 220 тис.крб. Найактуальнішою темою для замовників на той час було нормування оборотних коштів, поліпшення їх використання на підприємствах різних галузей промисловості. В 1987–1994 роках кафедра фінансів ТАНГ виконала 13 тем, госпдоговірних науково-дослідних робіт, загальним обсягом 49 тис. крб. Науковими керівниками цих розробок були: професор Олексієнко М. М., доценти Андрущенко В. Л., Парижак Н. В., Фліссак А. А.

З 1994 року кафедра фінансів ТАНГ виконала 4 теми госпдоговірних робіт в 1997–2002 роках і з 2004 року розпочала виконання нової теми (термін виконання 2004–2006 роки). Тематика госпдоговірних науково-дослідних робіт суттєво змінилась, зокрема це: "Бюджет в системі регулювання економічних і соціальних процесів"; "Розробка рекомендацій з удосконалення планування і фінансування видатків на утримання вищих навчальних закладів"; "Дослідження і розробка науково-методичних основ запровадження лізингових операцій в процесі реформування економіки України"; "Розробка основних напрямів стратегії і тактики управління фінансами".

Значним є доробок співробітників кафедри фінансів у вигляді наукових

публікацій. За час існування кафедрою опубліковано більше 40 підручників та навчальних посібників, понад 300 методичних розробок, більше 100 змістовних монографій, лєвова частка з яких вийшла у світ за роки незалежності України. Практично всі вищі навчальні заклади України економічного профілю користуються підручниками, посібниками та монографіями, підготовленими викладачами кафедри. Серед них:

– монографії: Андрущенко В. Л. “Фінансова думка Заходу в ХХ століття: (теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів)”; Андрущенко В. Л., Федосов В. М. “Запорізька Січ як український феномен”; Андрущенко В. Л., Федосов В. М. “Податкова система України”; Кириленко О. П. “Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика)”; Крисоватий А. І. “Оподаткування і ринок: умови та можливості поєднання”; Юрій С. І., Дем’янишин В. Г., Буздуган Я. М. “Антологія бюджетного механізму”; Дем’янишин В. Г. “Роль фінансово-кредитного механізму в ускоренні соціально-економічного розвитку області”; Киселев Д. Н., Саранчук Р. И., Дем’янишин В. Г. “Контроль и ревизия в учреждениях народного образования”; Дем’янишин В. Г. “Проблеми роздержавлення власності та їх реалізації в умовах ринкової економіки”; Дем’янишин В. Г. “Шляхи розвитку підприємництва в умовах ринку”; Зятковський І. В. “Фінанси підприємств в розрахунках”;

– підручники: Крисоватий А. І. “Податкові системи зарубіжних країн”; Юрій С. І., Стоян В. І., Мац М. Й. “Казначейська система”; Юрій С. І., Шаварина М. П., Шаманська Н. В. “Соціальне страхування”; Юрій С. І. “Спільне підприємництво: фінанси, кредит, валюта”;

– навчальні посібники: Зятковський І. В. “Фінанси підприємств”; Кириленко О. П. “Фінанси”; Парижак Н. В., Сидор І. П. “Ціноутворення”; Шаварина М. П. “Історія фінансів”; Юрій С. І., Бескид Й. М. “Бюджетна система України”; Юрій С. І. “Фінанси”; Юрій С. І. “Фінанси: вишкіл студії”; Юрій С. І. “Бюджетна система: вишкіл студії”; Юрій С. І. “Казначейська система виконання бюджетів”; Юрій С. І. “Управління державними фінансами”.

Про обсяги наукових публікацій співробітників кафедри фінансів лише за 10 років свідчать дані табл. 1.

Таблиця 1

Публікації кафедри фінансів за період з 1995 по 2004 рік

Роки	Всього (кількість)	Обсяг (д.а.)
1995	30	40,8
1996	24	22,35
1997	47	24
1998	59	48,3
1999	53	77,04
2000	97	179,6
2001	71	51,6
2002	59	148,64
2003	53	70,6
2004	75	122,84
Всього	568	785,77

За період з 1995 по 2004 рік працівниками і аспірантами кафедри фінансів опубліковано 568 наукових праць загальним обсягом понад 786 д.а. На даний час сформувалися наступні напрямки наукових досліджень професорсько-викладацького складу кафедри фінансів: міжнародні фінанси, державні і місцеві фінанси, податкова політика, фінанси суб'єктів господарювання, західна фінансова думка.

Якщо в 1996 році до свого 30-ліття кафедра фінансів підготувала дев'яте число журналу "Фінанси України", то до свого 35-річчя започаткувала випуск наукового журналу ТАНГ "Світ фінансів", головним редактором якого є Заслужений діяч науки і техніки України, професор Юрій С. І., заступником головного редактора – Кравчук Н. Я., відповідальним секретарем – доцент Дем'янишин В. Г., членами редколегії – професор Андрущенко В. Л., доценти Безгубенко Л. М. та Кізима Т. О.

Значна увага приділяється роботі в редколегіях фахових видань, зокрема, професор Юрій С. І. є членом редколегій фахових видань: "Фінанси України", "Економіст", "Регіональна економіка", "Європейська та міжнародна інтеграція"; професор Андрущенко В. Л. є членом редколегії Вісника Академії Державної податкової служби України.

Вчені кафедри фінансів беруть активну участь в роботі спеціалізованих вчених рад: професор Юрій С. І. є головою спеціалізованої вченої ради ТАНГ та членом спеціалізованої вченої ради інституту регіональної економіки НАН України; професор Андрущенко В. Л. та доцент Дем'янишин В. Г. – членами спеціалізованої вченої ради Академії Державної податкової служби України; доцент Шаварина М. П. – секретарем, а професор Андрущенко В. Л. – членом спеціалізованої вченої ради ТАНГ.

За успіхи у науковій і педагогічній діяльності двох викладачів кафедри фінансів обрано академіками та дійсними членами академій: професора Юрія С. І. – дійсним членом Академії економічних наук України, професора Канищенка Л. О. – Академіком академії педагогічних наук України. Двом особам з числа професорсько-викладацького складу кафедри присвоєно почесне звання "Відмінник освіти України" – доцентам Безгубенко Л. М. та Дем'янишину В. Г.

Кафедра фінансів приділяє велику увагу активізації наукових досліджень студентської молоді. Належна організація науково-дослідної роботи студентів формує у майбутніх спеціалістів вміння самостійно вчитися та забезпечує здатність реалізувати наукової ідеї у практиці. Студенти беруть активну участь у наукових конференціях, круглих столах, конкурсах студентських наукових робіт.

При підтримці Тернопільської академії народного господарства, кафедрою фінансів з ініціативи компанії "ПАДКО" (проект технічної допомоги Агентства США з міжнародного розвитку "Впровадження пенсійної реформи в Україні") у 2003 році було організовано та проведено два навчальні семінари "Молодь та пенсійна реформа", у яких активну участь взяли студенти, аспіранти, молоді спеціалісти та професорсько-викладацький склад ТАНГ. Організаторами проекту виступили також Міністерство праці та соціальної політики України, Пенсійний фонд України та Український освітній центр реформ.

Щорічно кафедра фінансів забезпечує організацію та проведення І туру

Всеукраїнської предметної Олімпіади студентів з фінансів з метою виявлення і підтримки обдарованої студентської молоді, активізації навчального процесу та для поглиблення професійної і науково-практичної підготовки студентів. У відповідності до Наказу Міносвіти України № 18 від 17 січня 1995 року ТАНГ було визначено базовим вузом для проведення II туру Всеукраїнської предметної олімпіади студентів з фінансів. Такі повноваження виконувала кафедра фінансів 6 років поспіль у 1995–2000 роках.

На кафедрі працює науковий гурток, функціонують проблемні групи, готуються доповіді студентів на щорічні наукові студентські конференції ТАНГ. Професорсько-викладацький склад кафедри активізує наукову роботу студентів при підготовці магістерських, дипломних та курсових робіт створює проблемні групи у розрізі тематики та проблематики обраних досліджень.

Професорсько-викладацький склад кафедри фінансів у творчій співдружності з вченими кафедри податків та фіскальної політики, казначейської справи брав участь у законотворчому процесі в Україні. Найвагоміший внесок вчених – участь у складі комісії Верховної Ради України професорів Юрія С. І. та Кириленко О. П. з розробки проекту Бюджетного кодексу України, який був прийнятий у 2001 році. Низка вчених, зокрема, професори Юрій С. І. та Кириленко О. П., доценти Бескид Й. М., Дем'янишин В. Г., Крисоватий А. І. брали участь у рецензуванні проекту нового Бюджетного кодексу України, який у даний час знаходиться на розгляді у Верховній Раді України.

Крім того, професор Андрущенко В. Л., доцент Крисоватий А. І. та старший викладач Ріппа М. Б. з 2000 року є членами комісії з реформування податкової політики та підготовки проекту Податкового кодексу України. За участю професорів Юрія С. І. та Кириленко О. П., доцентів Дем'янишина В. Г., Крисоватого А. І., старших викладачів Квасовського О. Р., Дерлиці А. Ю., Тріпака М. М. у 2004–2005 роках були розроблені рекомендації до Основних напрямів бюджетної політики України, які схвалені Верховною Радою України.

З 2001 року по даний час професори Юрій С. І., Андрущенко В. Л., Кириленко О. П., доценти Безгубенко Л. М., Бескид Й. М., Крисоватий А. І., Дем'янишин В. Г. є учасниками бюджетних слухань, а з 2004 року – членами постійної комісії з питань формування бюджету Тернопільської області при Тернопільській обласній Економічній Раді, співголовою якої є професор Юрій С. І.

Безсумнівно, що спрямованість та результативність всіх складових діяльності кафедри у значній мірі залежить від її лідера, його особистих характеристик, зокрема, якостей організатора, науковця, педагога, управлінця, психолога. За 35-ти літню історію нашу кафедру очолювали п'ять завідувачів, зокрема: з 1969 по 1975 рік – доцент Пекун О. Г.; з 1975 по 1984 рік – професор Андрущенко В. Л.; з 1984 по 1989 рік – професор Олексієнко М. М.; з 1989 по 1994 рік – доцент Фліссак А. А.; з 1994 по даний час – Заслужений діяч науки і техніки України, професор, дійсний член Академії економічних наук України Юрій С. І.

35-літній історичний шлях кафедри фінансів Тернопільської академії народного господарства відмічений здобутками та досягненнями її колективу, в складі якого два ректори нашого вузу – перший, професор Каніщенко Л.О. та нинішній,

професор Юрій С. І. Як і три десятиліття тому, викладацький склад кафедри постійно поповнюється її випускниками. Оцінюючи науковий потенціал, вікову структуру професорсько-викладацького складу кафедри фінансів, активні процеси його відтворення, здатність до генерування сміливих наукових ідей та проектів, розробки нових навчальних дисциплін та програм, можна впевнено очікувати найвагоміших результатів в навчальній, організацій, методичній, науково-дослідній роботі викладацького та студентського колективу в майбутньому.